

מראי מקומות- עבודה זרה מ"ז

- (א) אבל עיברו ולבסוף נרבעו, ד"ה אסורין- פרש"י, דהיא וולדה נרבעו. והק' בשו"ת רעק"א (קע"ב), אם אמרי' דהיא וולדה נרבעו, א"כ מי שאשתו מעוברת, איך מותר לבא עליה, נימא דהיא וולדה נבעלו, והוי בא על בתו, ואף שהיא פחותה מבת ג', מ"מ לכאו' הו"ל כפחות מבן ט' שאסור בביאה אסורה מדרבנן. ותו' דכיון דבדרך כלל מי שבא על פחותה מבת ג', הוי ביאתו אסורה משום השחתת זרע, דהא לאו שם ביאה עלה, א"כ לא חששו חז"ל לאסור ביאת ערוה בפחות מבת ג'. וא"כ, כיון דבא על אשתו מעוברת אין שייך חשש איסור השחתת זרע, ממילא נמצא דאין איסור כלל.
- (ב) לענין מצוה מאי, מי מאיס כלפי גבוה או לא- פי' התוס', דר"ל אית לי' שפיר דרבא דס"ל דלולב של ע"ז אין ליטול, ואם נטל יצא, דהתם מיירי קודם ביטול, ומה שיוצא בדיעבד הוא משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והשאלה כאן הוא היכא דכבר ביטלו, והשאלה הוא אם יכול ליטלו לכתחלה או לא. אבל ע' ברמב"ן דכ' דמדקתני הכא דהשאלה הוא אם הוי כגבוה או לא, א"כ משמע דהשאלה הוא אם פסול בדיעבד או לא.
- (ג) כי אתא ר' דימי אמר באשירה שביטלה קמבעיא לי', וכו'- פי' הרמב"ן, דס"ל לר' דימי דהי' פשוט לר"ל דלא אמרי' דלענין מצוה הוי כגבוה, והשאלה הוא רק אם אמרי' דכיון דקודם ביטולה לא הי' ראוי למצוה, א"כ אולי נדחה הוא מן המצוה.
- (ד) יש דחוי אצל מצות- כ' הריטב"א דמיירי כשבטלה אחר שנכנס החג, דאם בטלה קודם החג לא חשיב דחוי. ועוד כ' דמה דמבעיא לן אם יש דחוי או לא, היינו משום דאין בידו להכשיר, אבל אם בידו להכשיר לא אמרי' שיש דחוי, וכמו דאמרי' בסוכה דאם הי' ענבים של ההדס מרובין על עליו פסול, ואם מעטן כשר, ולא אמרי' דיש דחוי, כיון שהי' בידו למעטן.
- (ה) יש דחוי אצל מצוות או אין דחוי אצל מצוות- ע' בפני יהושע בסוכה (לג.), דכ' דאפי' למ"ד דיש דחוי בקדשים, והוא דין דאורייתא, כמבואר ביומא (ס"ד), מ"מ ודאי הצד שיש דחוי במצוות אינו אלא מדרבנן, שהרי חולין מקדשים לא ילפי', וא"כ אין מקור מן התורה שיהי' דין דחוי במצוות. וע"ש מש"כ ליישב שי' הראשונים בסוכה שם דפסק לקולא לענין איזה ספק של דחוי במצוות, ולפי"ז א"ש, שהרי כל הדין דחוי במצוות אינו אלא מדרבנן, וא"כ י"ל דספק דרבנן לקולא. אבל ע' בט"ז (או"ח תרמ"ו), (ו'), דג"כ הק' כן על הראשונים שם, אלא דלשון קו' הוא דכיון דדיחוי הוי דין דאורייתא, הרי ספק דאורייתא לחומרא, ומבואר דחולק על הפנ"י בזה.
- (ו) כסוה ונתגלה- כ' התורת חיים בחולין (פז). דמשמע מלשון המשנה דבדיעבד מיירי, אבל לכתחלה אסור לגלות הדם, ומשו"ה כ' לתמוה על השוחטים שרגילין לשחוט תרנגולים ברחוב העיר, מקום דריסת הרבים, אע"ג דודאי הוא חוזר ונתגלה מיד. ולכן כ' דמתני' אורחא דמילתא קתני, אבל באמת אפי' לכתחלה מותר לגלות הדם, דכיון דמיעט קרא דאם חוזר ונתגלה אין חיוב לכסותו, אלמא דכסוי לחוד עושה מצוה, דכיון שעשה הכיסוי והי' מכוסה אף רגע א', הרי אזלא המצוה, ומותר לגלותו אף לכתחלה. אולם ע' בתבואות שור (כ"ח, י"ח), דכ' דאפי' אם אמרי' דמותר לגלותו אחר שכסוה, זהו רק כל זמן שלא כסוה במקום שעומד להתגלות, דאל"כ, הרי כל מה שעומד להתגלות כגלוי דמי, ולא ככיסוי מקרי כלל, והביא שכן מבואר מהרא"ה בבדק הבית. ומה שהשוחטים שוחטים במקום שעומד להתגלות, כ' דאין ראי' מזה, דמ"מ אינם עשויים להתכבד מיד, וא"כ אפשר שיבולע הדם וייתייבש ותהי' כארעא סמיכתא. ואפי' אם ינטל קצת, הרי קי"ל דאפי' אם משהו נשאר מכוסה, סגי בזה.

(ז) **מי שהי' ביתו סמוך לע"ז, וכו'- פי' הריטב"א**
דהיינו שסמוך ברשות והיתר, כגון שבנה בחורבה או שהבית שבצדו לא היתה ע"ז באותה שעה אלא אחר כן, ואשמעי' מתני' דאף אם נפלה אסור לבנותו, אבל כ"ש הוא דאין לבנותו כן לכתחלה.

(ח) **סמוך לע"ז- פרש"י, שהי' א' מכותלי עבודת כוכבים, והבית עצמו נעבד. וכ' הב"ח (יו"ד קמ"ג, א') דאם לא הי' הבית עצמו נעבד, אלא שהעמידו בו ע"ז, לא הי' נקרא מהנה לע"ז בבנין הכותל. ועוד, הא מותר לבנות טרקלין שיהא הגוי מעמיד בה כיפה להעמיד עליה ע"ז. וע"ע בדרישה שם, דהק' על רש"י, דמי הכריחו לפרש כן, דאם הי' ק' לו למה אבניו ועפרו טמאים כשרץ, הא י"ל שהוא משום שהן תשמישי ע"ז, שנאסרין כע"ז עצמה. והוא פי' דפרש"י כן משום דהי' ק' לו לשי' ר"ל, דס"ל דע"ז שנשתברה מאליה מותר, א"כ מחיצה שנפלה למה עציו ואבניו וכו' מטמאין, הרי לכא' הוי כמו ע"ז שנשתברה מאליה, דשוב אין בה דין ע"ז, ולכן אינו מטמא. ולכן פרש"י שהבית עצמו נעבד, וכוונתו לומר דכל אבן בפני עצמו הוא עובד, ולכן ממילא לא נשתבר הע"ז, דכל אבן ואבן קיים בפנ"ע. וע"ע בש"ך (שם, א') דכ' דאין חילוק אם הבית עצמו נעבד או לא, בין כך ובין כך אסור לבנות כותל הבית, דהוי סיוע לאל"ל מה שבונה הכותל לתשמישו.**

(ט) **אסור לבנותו- פרש"י, שבונה כותל לע"ז. והעיר התוס' הרא"ש בשבת (פב.), דהא איכא למ"ד בפ"ק (יג.) דאסור רק ליהנות מע"ז, אבל אין איסור להנות לע"ז, וא"כ מ"ש כאן דאסור להנות לע"ז. ותי' דמה דמותר להנות לע"ז הוא רק כמו התם, גבי מכס, שאינו נראה כ"כ כנותן לע"ז, אלא פורע לה מכס שניחא לה לעבור, אבל הכא נראה כבונה לע"ז. וע"ע בתוס' לעיל (יג.) דהעיר כן, ותי' דהכא איכא הנאה יתירה, ונראה כנותן מקום לעבודת כוכבים. וע"ש שהביא מר"ת דבעצם כל מהנה אסור, חוץ ממהנה דהתם, משום שיש באותה הנאה בזיון לע"ז.**

(י) **כונס בתוך שלו ארבע אמות- כ' הריטב"א, "אומר הי' מורי הרא"ה ז"ל דד' אמות לאו דוקא, דהא סתם בית ד' אמות, וא"כ מאי כונס לתוך ביתו, אלא הכל כפי מה שהוא, ואם ביתו גדול מצוה היא להרחיק ד' אמות."**

(יא) **כונס בתוך שלו ד' אמות- כ' השפת אמת בשבת (פב.) דדין זה דכונס בתוך שלו ובונה הוא אף לכתחלה (דהיינו שלא מיירי דוקא שהי' כותל מעיקרא), דיכול לבנות כותל רחוק ד' אמות מבית ע"ז, ומה שנקט לשון דיעבד, היינו לומר דתוך ד' אמות אסור לחזור ולבנותו, אף שנבנית בהיתר ונפל.**

אסור עד שיבטלנו, ואם של ישראל הוא, אסור עולמי. וע' בבית יוסף (יו"ד קמ"ה, ג') שהעיר דאם של ישראל הוא, לכאן אינו אסור עד שיעבדנו בפועל. ודייק מדברי רש"י אלו דאח"כ, אלא מיירי בשבנאו גוי לשם ע"ז, ואח"כ מכרו לישראל, ואע"ג דאם הי' בנאו ישראל בכה"ג לא הי' אסור עד שיעבדנו, אבל כיון דהי' אסור אצל העכו"ם משום שבנאו לשם ע"ז, אף כשמכרו לישראל אסור בתורת ע"ז של ישראל, ואסור לעולם.

(ט) **סיידו וכיידו לעבודת כוכבים וחידוש, נוטל מה שחידש- ע' בריטב"א** שהביא בשם הר"י דמה דאי' במתני' דרק מה דסייד וכייד אסור, ואם נטלו השאר מותר, זהו רק היכא דרק הסייד וכייד הוי ע"ז, אבל היכא דרוצה שהכל יהי' ע"ז, לא מהני מה שנטל הסייד והכייד. וכ' הריטב"א לחלוק ע"ז, דדי לע"ז שתאסר בעשיי' מה שהי' נעשה לשם ע"ז. אלא דהק', דסכ"ס למה אין השאר אסור בתורת משמשי ע"ז (וזה ק' לכ"ע, אפי' אם השאר אינו ע"ז כלל, מ"מ הוי משמשי ע"ז), ותי' דמשמשי ע"ז אינם אסורים עד שעובד הע"ז בפועל, ולא סגי בהא שיש להע"ז דין ע"ז לאיסור, דאף אם משמשים לדבר זה שיש לה דין ע"ז ונאסר משום כך, מ"מ אין המשמשים חשיבי משמשים ליאסר עד שנעבד הע"ז בפועל.

(כ) **הכניס לתוכה עבודת כוכבים והוציאה, הר"י מותר- פרש"י**, דהכניס הע"ז רק לפי שעה, ולא להיות שם לקביעות. וכ' הריטב"א דעל צד זה אפי' כל זמן שהוא בתוכו, מעיקר הדין מותר הוא, אלא דלמעשה אסור משום מראית עין, וכשהוציאו הר"ז חזר להתירו. אולם הביא עוד מיש מפרשים שפירשה דאפי' אם הכניסה שם דרך קבע על דעת להיות משמשין, מ"מ כשהוציאה הר"ז מותר, וכ' הריטב"א דמסתמא שניהם אמת, וקרוב לומר דהתנא מכוון לשניהם.

(כא) **א"ה הני שלשה, ארבעה הוו- הק' הריטב"א** בשם הרמב"ן, למאי דס"ד דמקשה דג' דוקא תנן, הניחא גבי בית דס"ל דבנה ואח"כ השתחוה מותר, משום דס"ל דתלוש ולבסוף חברו הרי הוא כמחובר, אבל מה יאמר גבי

דהכי כתי' וטמאתם את צפוי אלילי כספך... תזרם כמו דוה וגו', ואמרי' בגמ' דמשמשי ע"ז כ"ע מודו שאין מטמאים אלא במגע. ותי' דסבירא לן דהאי ציפוי וכו' מחברי בגופה של ע"ז, דהא הוו ממש כגופה.

(טו) **מה נדה מטמאה במשא, אף עבודת כוכבים מטמאה במשא- פרש"י**, דכתי' וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו, וכו'. והק' הרש"ש, טעם זה תמוה, דהא התם מיירי דוקא במיוחדים למושב, ושאר כלים אינן מתטמאין כלל במושבה, דלא שייך משא בכלים אלא באדם.

(טז) **מה נדה מטמאה במשא, אף עבודת כוכבים מטמאה במשא- ע' בחתם סופר בשבת (פב; ד"ה והנה מתוך)**, שהביא מש"כ בספר המקצועות, דכהן שיש בביתו אשתו או אמו או אחותו נדה, אינו יכול לעלות לדוכן, וביאר הראב"ד בסוף תמיד דכיון דקיי"ל דבית שיש בו ע"ז טמא בביאה (ונלמד מבית המנוגע), ממילא יש ללמוד נדה מע"ז, כמו דילפי' ע"ז מנדה. ותמה החת"ס, הא אין כהן מוזהר כלל בבית המנוגע. וצידד דאולי כוונת הספר המקצועות הוא ללמוד מקרא דכתי' ידיכם דמים מלאו, דלמדים משם דכהן שהרג את הנפש פסול לדוכן, וא"כ י"ל דדמים היינו דם נדה. אבל תמה, דבשלמא ללמוד מזה דבעל נדה פסול לדוכן, אבל ללמוד משם דהבא לאהל נדה פסול מלעלות לדוכן, זה תמוה, וצ"ע.

(יז) **א"נ דגדיר לי' בהיזמי והינגי- ע' בחי' הגהות על הטור (יו"ד קמ"ג, א')** שכ' שיש לפרש תי' זו בב' אופנים. (א) דבא לתרץ קו' הגמ' והא קא שביק רווחא, וע"ז תי' שיש עוד תקנה, מלבד הא דבית הכסא, דהיינו דקא גדיר לי' בהיזמי והינגי, (ב) א"נ בא ליישב קו' הגמ' בתרייתא, דהיינו דאפי' תימא דמיירי בבית הכסא של גדולים, ודקא קשיא לך הא צריך לעשות הכותל משום צניעות, ע"ז תי' הגמ' דקא גדיר לה בהיזמי והינגי, דבזה נמי איכא צניעות.

(יח) **בית שבנאו מתחלה לעבודת כוכבים הר"י אסור- פרש"י**, ואם העובד כוכבים בנאו,

הא דתנן ג' אבנים הם, הא התם ודאי אם
השתחוה לאבן הרי האבן אסור, דהא תלוש
הוא, וא"כ נמצא שיש כאן ד' חלוקות. ותי'
דסיפא דאבנים, דלית בה חידוש, ל"ק מה
שלא נשנית בה דין ד' זה דהשתחוה לו. אבל
בבית, דלכמה דינים דינו כמחובר, אם אי'
דכאן דינו כתלוש ואסור, הו"ל למתני כן
בהדיא.